

N:o 28.

Ank. till Riksd. Kansli den 14 Mars 1882, kl. 1 e. m.

*Lag-Utskottets Utlåtande, i anledning af Riksdagens Justitie-
ombudsmans hemställan om tillägg till 23 kap. Strafflagen.*

Uti sin till sistlidne års Riksdag afgifna embetsberättelse gjorde Justitie-ombudsmannen en framställning af följande lydelse:

»Ett aktiebolag, hvars bolagsordning var af Kongl. Maj:t fastställd, och som hade till ändamål att förädla, tillgodogöra och realisera skogseffekter samt idka handel med lifsmedel, blef försatt i konkurstillstånd. Uti den för borgenärerne af gode männen framlagda berättelse anmäldes, att bolaget fört kapitalbok, kassabok, afräkningsbok, protokollsbok, aktiebok och journal, men att *brefbok saknades*, samt att *åtskilliga raderingar och öfverstrykningar förekomme i räkenskaperna*, särdeles i kassaboken.

»Enligt bolagsordningen ålåg det bolagets förvaltare att föra bolagets räkenskaper.

»Åtskillige borgenärer framstälde hos konkursdomstolen yrkande om ansvar å förvaltaren, som tillika varit delegare och styrelseledamot i bolaget, för det han visat uppenbar vårdslöshet emot bolagets borgenärer bland annat derigenom att han, på sätt gode männen hade anmält, icke ordentligen fullgjort bolagets bokföring.

»Förvaltaren bestred åtalet, under förmenande, att han uti ifrågasvarande hänseende icke gjort sig skyldig till någon försummelse, som enligt lag medförde ansvar; men enär förvaltaren visat uppenbar vårdslöshet mot bolagets borgenärer derigenom, att han icke fört någon

brefbok, samt att han, som enligt bolagsordningen haft åliggande att föra bolagets räkenskaper, uti dem verkställt åtskilliga raderingar och öfverstrykningar, pröfvade Häradsrätten — som ansåg förvaltaren jemväl i andra hänseenden hafva visat vårdslöshet mot borgenärerna — jemlikt 23 kap. 3 § 3 och 4 mom. Strafflagen rättvist döma förvaltaren att hållas fyra månader i fängelse.

»Uppå förvaltarens besvär förklarade Kongl. Svea Hofrätt, med ändring af Häradsrättens utslag, att förvaltaren icke kunde svårare anses, än att han, såsom förvunnen att ej hafva ordentligen fullgjort den bokföringsskyldighet honom ålegat, skulle för sålunda visad uppenbar vårdslöshet mot bolagets borgenärer, jemlikt 23 kap. 3 § Strafflagen, hållas i fängelse två månader.

»Förvaltaren anförde häröfver underdåniga besvär; och vid målets föredragning i Högsta Domstolen den 19 Jan. 1880 förenade sig de fleste ledamöterna om detta yttrande:

»Enär med den oordentlighet i fullgörandet af stadgad bokföringsskyldighet, hvarför ansvar är stadgad i 23 kap. 3 § Strafflagen, afses vårdslöshet, som gäldenär, hvilken kommit i konkurstillstånd, mot sina borgenärer visat, men till sådant brott icke är att hänföra den vårdslöshet, som klaganden må hafva ådagalagt i sitt åliggande att i egenkap af ifrågavarande aktiebolags förvaltare föra bolagets böcker, blef, med ändring af domstolarnes beslut, klaganden från det honom i målet ådömda ansvar befriad.»

»Grunden till detta domslut kan ej vara någon annan än den, att aktiebolaget betraktats såsom en persona moralis och såsom sådan icke underkastad ansvar efter Strafflagen, men då äro ock med detsamma ett aktiebolags borgenärer helt och hållet beröfvade det skydd, ofvan åberopade kapitel är afsedt att bereda borgenärer i allmänhet emot konkursgäldenärs bedrägeri, oredlighet och vårdslöshet; och det kan icke väcka undran, om i vårt land, der under de senare åren antalet och betydelsen af aktiebolag och deras affärsförhållanden vunnit så stor tillväxt och der dylika bolags iråkade obestånd ej längre hör till sällsyntheterna, nämnda domslut framkallat oro och bekymmer. Jag har därför ansett det vara min pligt att på förhållandet fästa lagstiftarens uppmärksamhet, på det att, genom förtydligande eller tillägg, otydligheten eller ofullständigheten i den gällande lagstiftningen må varda afhulpen.

»I detta afseende har det synts mig ändamålsenligast att, efter 3 § 4 mom. i 23 kap. Strafflagen, ett stadgande tillägges af ungefärligen detta innehåll:

»Hvad i denna och de två föregående §§ af detta kapitel är stadgadt om bedräglig, oredlig eller vårdslös gäldenär i konkurs, gälle ock, i tillämpliga delar, om den eller dem, som i aktiebolag, hvars egendom blifvit till borgenärer afträdd, haft sig anförtrodt att bolagets angelägenheter omhänderhafva och förvalta.»

Öfver denna framställning yttrade sig dåvarande Lag-Utskott sålunda:

»För tillämpning af ansvarsbestämmelserna i 23 kap. Strafflagen erfordras, att den gäldenär, mot hvilken enligt samma kapitel ansvar göres gällande, *kommit i konkurstillstånd*.

»Vid konkurs af sådant bolag, som omförmäles i 15 kap. Handelsbalken, möter nu icke, till följd af detta vilkor, någon svårighet i lagtillämpningen, enär de solidariske delegarne då ock hvar för sig försättas i konkurstillstånd och följaktligen kunna träffas af ansvarsbestämmelserna. Deremot är, i fråga om konkurs af aktiebolag, vare sig stadfäst af Konungen eller icke, förhållandet ett annat. Här uppstår icke i och med bolagets konkurs någon sådan för de särskilde aktiegarne; och mot den eller de personer, som i egenskap af disponent eller styrelseledamöter låtit komma sig till last bedrägeri, oredlighet eller uppenbar vårdslöshet mot bolagets borgenärer, kan, då de icke sjelfve äro gäldenärer, utan endast varit gäldenärens representanter, ansvar icke göras gällande enligt 23 kap. Strafflagen. I verkligheten kunna emellertid deras handlingar i deras omförmälda egenskap bära alldeles samma kännetecken, som de handlingar af gäldenär, som medföra straffpåföljd enligt nämnda kapitel, och rättsligen torde de derföre ock böra enligt samma grunder bedömas.

»Så har äfven, efter hvad Utskottet inhemtat, skett uti den nya, nu gällande konkursordningen för tyska riket. Enligt denna skola nemligen de ansvarsbestämmelser, som äro meddelade beträffande enskild gäldenär, som instält sina betalningar eller med afseende å hvilkens egendom konkursförfarande blifvit öppnadt, äfven vara tillämpliga ej mindre å ledamöter af styrelsen (denna kan äfven bestå af endast *en* person) för aktiebolag i allmänhet, äfvensom för en del bolagsföreningar med subsidiär solidarisk ansvarighet för medlemmarne, än ock å likvidatorer (likvidator) för handelsbolag eller nämnda föreningar, derest sådant bolag eller förening instält sina betalningar eller med afseende å dess egendom konkursförfarande blifvit öppnadt.

»Lika med Justitie-ombudsmannen finner Utskottet en motsvarande lagbestämmelse äfven hos oss erforderlig. Det stadgande i ämnet, Utskottet nu föreslår, har emellertid erhållit en något olika uppställning mot den, Justitie-ombudsmannens förslag upptager, på det att fullt tydligen må framgå, att ansvarsbestämmelsen kan göras gällande endast mot medlem i bolagets styrelse eller syssloman med den ställning, att han eger för bolaget besluta, men att underordnade biträden vid bolagets förvaltning icke deraf träffas.

»Utskottet anser lämpligast, att den nya bestämmelsen inrymmes uti en ny § med ordningsnumret 6, i följd hvaraf nuvarande 6 § skulle erhålla ordningsnumret 7.

»På grund af hvad Utskottet sålunda anfört, får Utskottet, med anledning af Justitie-ombudsmannens hemställan, värdsamt tillstyrka, att Riksdagen ville för sin del besluta, att uti 23 kap. Strafflagen den 16 Februari 1864 skall införas en ny § under ordningsnumret 6 och nuvarande 6 § erhålla ordningsnumret 7, samt att de två sista §§ i 23 kap. nämnda lag skola lyda sålunda:

6 §.

Har aktiebolag kommit i konkurstillstånd, och finnes medlem af bolagets styrelse eller syssloman, som för bolaget eger besluta, hafva öfvat bedrägeri, brukat oredlighet eller visat uppenbar värdslöshet mot bolagets borgenärer, vare skyldig till det ansvar, som för gäldenär i konkurs här ofvan är stadgadt.

7 §.

»Brott, som i 2, 3 eller 4 § omförmälas, må ej åtalas af annan än målsegande.»

Utskottets Utlåtande blef af Första Kammaren afslaget med 38 röster mot 34, som voro för bifall, hvaremot Andra Kammaren utan omröstning biföll Utskottets förslag.

Justitie-ombudsmannen har nu uti sin embetsberättelse till innevarande riksdag återupptagit frågan. Efter en redogörelse för sin föregående framställning i ämnet, Lag-Utskottets Utlåtande öfver densamma, de vid ärendets handläggning i Kamrarnes hållna öfverläggningar samt Kamrarnes beslut, yttrar sig Justitie-ombudsmannen sålunda:

»Vid denna utgång af frågan, då Andra Kammaren utan omröstning bifallit Lag-Utskottets förslag, och i den Första röstetalet för den

motsatta meningen hade en öfvervigt af endast fyra röster, samt den talare, som utförligast yttrade sig emot förslaget, likväl erkände nödvändigheten af lagstiftning i ämnet, ehuru han icke gillade ordalydelsen i det föreslagna stadgandet, har jag, allt mera befastad i öfvertygelsen, att en lucka i lagstiftningen här förefinnes, som tarfvar att ju förr desto hellre fyllas, ansett det vara min pligt att åter upptaga frågan, för att genom någon ändring af ordalydelsen i det tillägg till 23 kap. Strafflagen, som för ändamålets vinnande erfordras, åt sjelfva saken bereda önskvärd framgång.

»Innan förslag till en sådan ändring framställes, torde det vara af nöden att korteligen vidröra de rättsförhållanden, som stå i sammanhang med förevarande fråga, i ändamål att derigenom rättfärdiga den lagstiftning, som ansetts nödig, och sättet för dess genomförande.

»Det är under öfverläggningarne i Riksdagens Kamrar angående Lag-Utskottets utlåtande i ämnet af två talare antydt, att det prejudikat, som åberopats och framkallat förslaget om det nya lagstadgandet, skulle vara missförstådt, emedan, såsom den ene talaren yttrade, det »icke skulle hafva den betydelse, som blifvit detsamma tillagd», och, enligt den andre talarens utsago, det icke rörde något mål, der det varit fråga om, att bedrägeri, oredlighet eller vårdslöshet mot ett i konkurstillstånd försatt bolags borgenärer visats hafva af gäldenären utöfvats, hvarföre detta prejudikat vore föga upplysande i afseende på behöfligheten af den lagstiftning, som vore i fråga; men ingendera af dessa talare har meddelat, hvad nämnda prejudikat, efter hans åsigt, rätteligen åsyftade och hade att betyda. Enär likväl det nämnda prejudikatet rörde ett mål, der en ledamot af styrelsen för ett aktiebolag, sjelf delegare i bolaget, gjort sig skyldig till en art af vårdslöshet, som 23 kapitlet Strafflagen med straff belägger, nemligen felaktig bokföring, hvilken del af bolagets förvaltning var honom särskildt anförtrodd, kan grunden till det friande utslaget svårligen vara någon annan än den, att han af domstolen icke ansågs såsom *gäldenär*; men var han icke gäldenär, så var icke heller någon annan af styrelsens ledamöter, ej heller bolagsmännen, än mindre bolagets betjening gäldenär, med ett ord, der kunde finnas öfverflöd af skulder och borgenärer, men ingen gäldenär. Medan vårt land hvimlar af aktiebolag inom snart sagdt alla affärsrörelsens grenar, medan dessa bolag i följd häraf stå i otaliga affärsförbindelser sins emellan och med oräkneliga utom bolagen befintliga personer, kunna dessa bolag i sina affärsförhållanden ansvarsfritt försynda sig emot hvilken paragraf som helst i 23 kapitlet Strafflagen, emedan, när måttet af bedrägeri, oredlighet och vårdslöshet är fylldt

och konkursen inträffar, de bedragne eller med oredlighet och vårdslöshet behandlade borgenärerna icke hafva någon gäldenär, emot hvilken de kunna rigta sin ansvarstalan. Och ett domslut, som bekräftar ett så otillfredsställande rättstillstånd, skulle ändock, enligt den här ofvan omförmälde talarens anförda yttrande, vara »föga upplysande i afseende på behöfligheten af den lagstiftning, som vore i fråga».

»Orsaken till den ofullständighet i lagstiftningen, hvilken blifvit antydd, och som, vid mognare eftersinnande af hvad i detta ämne är anfördt, svårligen läser kunna förnekas, är den, att lagstiftaren vid nedskrifvande af 23 kapitlet Strafflagen icke uppmärksammat aktiebolagens säregna beskaffenhet, hvilken vållar, att på dessa bolags delegare och styrelser ej kan användas benämningen *gäldenär*, i den mening Konkurslagen använder detta ord, enär delegare i ett af Konungen fastställt aktiebolag ej svarar för bolagets skulder med mera än han insatt eller åtagit sig att insätta. Ett dylikt bolag är derföre, så att säga, ett opersonligt väsende, och det af delegarena sammanskjutna aktiekapitalet är en död förmögenhetskomplex, som för att komma i någon verksamhet och kunna sätta sig i beröring med människor ovilkorligen måste föreställas af personer. Det synes då ligga i sakens natur, att dessa personer, som, å bolagets vägnar, inlåta sig i förbindelser med andra personer, också äro å bolagets vägnar ansvarige för dessa förbindelser, och, likasom de i följd af dylika förbindelser kunna blifva fordringsegare, så måste de, å bolagets vägnar, äfven kunna blifva gäldenärer, hvaraf följer, att, om de i sist nämnda egenskap göra sig skyldige till de förbrytelser, som 23 kapitlet Strafflagen uppräknar, de ock, när bolaget råkar i konkurs, böra stå i samma ansvar som andra gäldenärer, åtminstone i så måtto, att de, likasom förbrytare i allmänhet, skola stå i ansvar för sina förbrytelser och för den skada, som af dem vållats, äfven om de icke med sin egendom häfta för bolagets skulder, såsom andra konkursgäldenärer. Huru detta ansvar skall fördelas dem emellan, när de äro flere, när några äro öfverordnade, andra underordnade, läser i detta fall ej vara svårare att utreda, än i andra, med detta jemförliga. Det var derföre jag, i det tillägg till stadgandena i 23 kapitlet Strafflagen, jag föreslog, trodde mig kunna ifrågasätta, att meranämnda 23 kapitelns ansvarsbestämmelser skulle, i tillämpliga delar, gälla om den eller dem, som i aktiebolag, hvars egendom blifvit till borgenärer afträdd, haft sig anförtrodd att bolagets angelägenheter om händer hafva och förvalta. Lag-Utskottet, som hyste den betänklighet, att ett så affattadt stadgande skulle kunna träffa underordnade biträden vid bolaget, föreslog den

förändrade lydelse af stadgandet, som dess utlåtande utvisar. Det synes vara klart, att, ur den synpunkt här ofvan blifvit framställd, det icke kan inverka på ansvarigheten, om en styrelseledamot eller flere icke äro delegare i bolaget, der bolagsordningen sådant tillstodder, äfvensom att mellan styrelseledamöterna icke får antagas en sådan solidaritet, att alla öfrige skola ansvara för sådana förbrytelser, som här äro i fråga, när de begås af en ledamot inom den del af styrelsens verksamhet, som är åt honom särskildt uppdragen, såsom händelsen var med bokföringen i det mål, hvarom det omförmälda prejudikatet handlade. Lika klart lärer ock vara, att det underordnade biträdet icke i detta fall är underkastadt ansvar för hvad det på förmans befallning utträttat. Den åter, som, under den tid han hade hand om bolagets angelägenheter, gjort sig skyldig till någon af de förbrytelser, som här omtalats, men lemnat sitt uppdrag, innan bolagets konkurs inträffade, har väl dermed ej gjort sig oåtkomlig för åtal och ansvar, derest icke laga tid för brottets åtalande förflutit. Det under öfverläggningen i Första Kammaren framställda spörsmålet, huru förfaras skulle, derest, efter det ett bolags styrelse för bolagsstämman anmält, att bolagets ställning vore sådan, att bolagsegendomens afträdande till borgenärerne borde ega rum, bolagsstämman icke desto mindre beslöte, att rörelsen skulle fortsättas, lærer rätteligen böra besvaras så, att, om styrelsens ledamöter vid detta förhållande, emot bättre vetande, stanna kvar vid sin befattning och låta rörelsen fortgå, de äro hemfallna under det ansvar, en sådan lagöfverträdelse medförer.

»Med anledning af de anmärkningar, som under öfverläggningarne i Riksdagens Kamrar sistlidna år förekommo, beträffande uppställningen och ordalydelsen af den paragraf, Lag-Utskottet i sitt utlåtande framställt, har jag trott mig böra äfventyra att här nedan framkomma med ett nytt förslag till ordalydelse af det stadgande, som anses erforderligt. Nämnda anmärkningar rörde underlåtenhet att till uppräknandet af de särskilda förbrytelserna foga en hänvisning till föregående paragraferna i kapitlet, der dessa närmare beskrivas. Likaså har uttrycket: »syssloman, som för bolaget eger besluta» befunnits om icke *tvetydigt*, dock mindre lyckligt valdt. Det har från Utskottets sida förklarats motsvara den i dagligt tal nyttjade benämningen: »verkställande direktör», hvilken benämning sannolikt ansetts olämplig att begagna i lagstil. En talare hade äfven fäst uppmärksamheten derpå, att det vore möjligt, att af bolaget kunde vara tillsatt någon tjänsteman, som, utan att vara medlem af bolagets styrelse, i åtskilliga fall egde besluta. Tillika har det förekommit mig, som skulle sammanhanget i det ofta

åberopade 23 kapitlet Strafflagen bättre tillgodoses, om den föreslagna nya paragrafen infördes näst efter § 3.

»Med den förändring, jag vågar föreslå, skulle denna nya paragraf erhålla ungefärligen följande lydelse:

Har aktiebolag kommit i konkurstillstånd, och finnes den, som i egenkap af bolagets styresman eller ledamot af styrelsen, eller eljest af bolaget dertill bemyndigad, egt att å bolagets vägnar besluta och handla, hafva öfvat bedrägeri, brukat oredlighet eller visat uppenbar vårdslöshet emot bolagets borgenärer, på sätt i 1, 2 och 3 § i detta kapitel är närmare beskrifvet, vare skyldig till det ansvar, som för gäldenär i konkurs här ofvan är stadgadt.»

Meningarne inom representationen synas nästan allmänt vara derom ense, att uti det af Justitie-ombudsmannen antydda hänseende en lucka i lagstiftningen verkligen förefinnes, samt att denna bör fyllas. Sättet, hvarpå sådant lämpligen må ske, det vill här säga affattningen af det såsom erforderligt erkända stadgandet, företer dock flerehanda svårigheter. Vid lösandet af dessa svårigheter har Utskottet ansett sig böra så nära som möjligt sluta sig till de uti 1848 års förordning om aktiebolag begagnade ordasätt, hvilka dessutom ega fördelen att hafva genom en öfver trettioårig tillämpning blifvit till sin betydelse närmare bestämda. Utskottet vill därför föreslå en något annorlunda affattad redaktion af stadgandet än den Justitie-ombudsmannen framlagt.

Genom den af Utskottet nu föreslagna redaktion anser Utskottet med tillräcklig tydlighet framgå,

att stadgandet endast skall kunna komma att tillämpas å sådana sysslomän, som, enligt bolagets ordning, äro satte att leda bolagets angelägenheter, vare sig såsom ledamöter i bolagets styrelse eller eljest; hvadan all fara synes aflägsnad att mer eller mindre underordnade biträden vid bolagets förvaltning skulle kunna träffas af ansvarsbestämmelserna;

att sådane sysslomän, så vida de skola kunna drabbas af straff, måste hafva förbrutit sig mot bolagets borgenärer på något af de sätt, som ofvan i samma kapitel af Strafflagen finnas, beträffande gäldenär, närmare angifna; hvadan den anmärkning, som rigtats mot Utskottets förra förslag, att, enligt detta, ansvaret möjligen skulle för sysslomän uti aktiebolag, som kommit i konkurstillstånd, kunna blifva mera omfattande, än för i konkurs försatt gäldenär, synes undanröjd;

samt slutligen att, vid inträffande fall af stadgandets tillämpning, endast *de* sysslomän, som sig sålunda personligen förbrutit, kunna drabbas af ansvar, men icke öfrige sysslomän i samma bolag.

På grund af det anförda och under åberopande i öfrigt af de skäl, Justitie-ombudsmannen andragit, får Utskottet hemställa,

att Riksdagen, med hufvudsakligt bifall till Justitie-ombudsmannens förevarande framställning, måtte för sin del besluta följande

Förordning angående tillägg till och ändring i 23 kap. Strafflagen den 16 Februari 1864.

Häri genom förordnas, att nedannämnda §§ i 23 kap. Strafflagen skola erhålla följande lydelse.

4 §.

Har aktiebolag kommit i konkurstillstånd, och finnes någon af de sysslomän, hvilka enligt bolagets ordning äro utsedde att utgöra bolagets styrelse eller eljest leda dess angelägenheter, hafva mot bolagets borgenärer sig förbrutit, som här ofvan sägs; då skall den syssloman straffas, som vore han gäldenär i konkursen.

5 §.

Har gäldenär rymt för skuld och ej kommit åter inom sex månader från det han rymde; vare lag som i 2 § sagdt är.

6 §.

Har åtal på grund af 2, 3, 4 eller 5 § egt rum, men inför Rätten styrkes, att borgenärerne i konkursen blifvit till fullo förnöjde; varde den tilltalade från allt vidare ansvar eller påföljd fri förklarad.

7 §.

Brott, som i 2 eller 3 § omförmäles, ehvad det begåtts af gäldenär eller, efter ty i 4 § sägs, af syssloman, så ock brott, som i 5 § omförmäles, må ej åtalas af annan än målsegande.

Stockholm den 14 Mars 1882.

På Lag-Utskottets vägnar:

AXEL BERGSTRÖM.